

■ ■ ■

Julius ■



■ ■ ■

■



JÚLIUS 11. – NÉPESEDESI VILÁGNAP

1989-ben aláírták az Egyesült Nemzetek Szervezete Fejlesztési Programját (UNDP). A program vezetői javasolták, hogy július 11. legyen a világ népességének napja. A világnap célja, hogy felhívja a világ – főként a harmadik világbeli országok – figyelmét a népességnövekedés méreteire és az ezzel járó problémákra.

Hatmilliárd felett a Föld népessége

2008. január 1-jén 6 669 705 650 ember él majd a Földön – állította 2007. december 21-én Hannoverben közzétett jelentésében a Deutsche Stiftung Weltbevölkerung (DSW) nevű német alapítvány, amely felvilágosító munkával és adományokkal támogatja és próbálja elősegíteni a családtervezést, a nem kívánt terhességek elkerülését több afrikai és ázsiai országban. Az ENSZ becslései szerint 2050-re nagyjából 8-10 milliárdan élünk a Földön.

A jelentés szerint 80 millióval nőtt 2007-ben a világ népessége, körülbelül annyival, amennyi Németország lakossága. A népességnövekedés azonban szinte kizárólag azokra a fejlődő országokra jut, ahol az emberek nagy többsége nyomorban él. Miközben Németország lakossága előreláthatólag 13 millió fővel apad 2050-ig, az ötven legszegényebb országban több mint a duplájára nő a népesség ugyanebben az időszakban – jövendöli a DSW.

A szegény országokban mutatkozó gyors népességnövekedés fő oka a családtervezés hiánya; évente átlagosan 76 millió nő esik teherbe szándéka ellenére – áll a DSW jelentésében.

Vajdaság 10 000 lakost veszít évente

Az ENSZ Népesedési Alapjának tavalyi jelentése szerint Szerbiának van az egyik leginkább előregedett lakossága Európában és a világban egyaránt. Két-három évtizeden belül munkaerőhiány léphet fel, amit a környező országokból idevonzott munkaerővel kell majd pótolni.

Vajdaságban is folyamatos az elnéptelenedés. 1989 óta mind a 45 tartományi község népesedési mutatója negatív értéket mutat. Minden évben közel 10 000 emberrel több hal meg, mint amennyi születik. Ennek alapján a demográfusok kiszámították, hogy kevesebb mint 70 év alatt a tartomány lakossága a felére csökkenhet. A csökkenésnek két oka van: az egyik az alacsony születési szám,



mely 30 százalékkal kisebb, mint amennyi elégséges lenne a puszta reprodukcióhoz, a másik ok pedig az élethossz megnövekedésével magyarázható, ami az átlagéletkor növekedéséhez vezet. „A tartományi lakosság átlagéletkora 40 év, a 60 évnél idősebbek 21 százalékát képezik a teljes populációnak, mely három százalékkal több, mint a 19 évnél fiatalabbak számaránya. A szülés pillanata is egyre inkább kitolódik, jelenleg átlagban 27 éves korukban szülnek a vajdasági nők. A születést még mindig abortusszal »szabályozzák«, az abortusz és a nemi úton terjedő betegségek pedig a fő okozói a terméketlenségnek, mellyel a vajdasági házastársak 18 százaléka küzd”, ismertette a 2007-es demográfiai adatokat Slavica Rašajski tartományi demográfiai, családügyi és gyermekvédelmi segédtitkár az újvidéki sajtótájékoztatón.

A Tartományi Képviselőház 2004 végén olyan stratégiai dokumentumot fogadott el, amely igyekszik csökkenteni a negatív népesedési mutatókat. 2005 januárja óta a tartományi adminisztráció részlegesen megtéríti a harmadik és negyedik gyermek iskoláskor előtti intézményben eltöltött idejének költségeit. Minden születő gyermek után 30 000 dinárt fizet az adminisztráció. 2005 júniusától kezdve minden hármas és négyes iker után 100 000 dinárt fizetett a tartomány, 2006 februárjában ezt az összeget felemelték 600 000 dinárra. 2006 júliusa óta az ikrek után is jár 400 000 dinár.

Az anyagi juttatásokon túl a szexuális felvilágosításra is hangsúlyt fektet a tartományi adminisztráció, mondta a segédtitkár. A felvilágosítás és a reprodukciós képesség megőrzésének célját szolgálják azok a tanácsadó műhelyek, amelyek az egyes községek szintjén működnek.

Slavka Rašajski bejelentette, hogy a képviselőház elé egy új projektum kerül döntéshozatalra, mely a helyi önkormányzatokat is be szeretné kapcsolni a népesedési politika végrehajtásába.

Magyar Szó, 2007

JÚLIUS 27. – A VAJDASÁGI MAGYAR IRODALOM NAPJA

Ezen a napon született (1893-ban) Pécsent Sztankovics – Szenteleky – Kornél, a vajdasági irodalom Kazinczyja, s ez 2005-től irodalmunk napja, aminek megtartására első ízben 2006-ban került sor.

Kezdjük a ténnyel: a Magyar Nemzeti Tanács (VMSZ irányította többséggel hozott) döntése szerint irodalmunk napja július 27-e. A



tényekhez tartozik azonban az is, hogy a Magyar Nemzeti Tanács (MNT) irodalmár tagjai augusztus 20-át, Szenteleky halálának napját javasolták, egyrészt, mert a két háború közötti hagyomány jegyében évtizedek óta ezen a napon tartja, misével, koszorúzással egybekötött ülését Szivácon a Szenteleky Irodalmi Napok tanácsa, másrészt, mert Szentelekyt elsősorban élete utolsó évtizede köti hozzánk, következésképpen irodalmunkkal összefüggésben illőbb halálára emlékezni. Akik nem így gondolták, azok a Szent István-napi rendezvénysorozattal összeegyeztethetetlennek vélték az irodalom ünnepét – az ökörsütést és a kirakodóvásárt nem! –, ami nemcsak a hagyomány semmibevételét, hanem az irodalom lenézését is jelenti! Ezért fontos ezt szóvá tenni az irodalmunk napja kapcsán készülő írásban.

A döntés (olyan, amilyen) megszületett, tudomásul kell venni, és örülni kell annak, hogy hivatalos ünnepeink, kultúránk jeles napjai között az irodalomnak is van immár piros betűs, kitüntetett napja.

Ünnepeljünk!?

Hogyan? Hol?

Ez a jövő titka.

Ahhoz azonban, hogy méltón tudjunk ünnepelni, tudni kell, mit jelent(het) számunkra az irodalom, s mit teszünk meg az év minden napján az irodalom, s ennek keretében a vajdasági magyar irodalom érdekében.

S bár a magyarság kultúrája kétszáz éve elsősorban irodalmi jelleget, az irodalom autonómiája azonban lassan alakult ki, sőt az sem bizonyos, hogy egyáltalán beszélhetünk az irodalom autonómiájáról.

Valamikor a felvilágosodás korában a magyar nyelvűség programjának jegyében a tudományok, az új ismeretek terjesztésének feladatát bízták az irodalomra, anyanyelvünket kellett korszerű, pallérozott formában terjesztenie. Aztán az eredetiségprogram jegyében a nemzeti önállósági törekvéseket hirdette, s elsősorban a politikát szolgálta évtizeden át. Ezt kellett volna felváltania az Arany János szorgalmazta művésziesség elvének, ami egyben az irodalom autonómiáját jelentette volna, de ez napjainkig csak elvétve s rövid időre, inkább egyes írók munkásságában, mint irodalmunk egészében, össznemzeti megítélésében valósult meg. Ennek következtében nem is tud(ott) mindig megfelelni annak az alapelvnek, amelyet irodalmunk talán mindmáig legavatottabb tudósa, Horváth János ekképpen fogalmazott meg: az irodalom „írók és olvasók szellemi viszonya írott művek közvetítésével”. Ami nemcsak azt jelenti, hogy irodalom nincs írók és olvasók nélkül, hanem azt is, hogy közöttük aktív szellemi viszonyra van szükség



ahhoz, hogy az irodalom betölthesse szerepét, illetve, hogy az olvasók részesülhessenek az irodalmi javakból, hogy az irodalom esztétikumát saját esztétikai élvezetükként éljék meg, ami (mivel nem jelent sterilitást!) nem zárja ki, sőt egyenesen feltételezi az ízlések, beszédmódok és formák pluralitását, a másság iránti toleranciát, ami nélkül nincs társadalmi kommunikáció, képtelen működni a társadalom.

De legyünk ennél valamelyest konkrétabbak!

Mi lenne ma az irodalom szerepe?

Hogy segítsen megismerni önmagunkat, amin az is értendő, hogy segítsen vállalni kételyeinket. Gondolkodni tanítson, elsősorban önmagunkról. Élni tanítson, mert, ahogy korunk egyik legjelentősebb irodalomtudósa, a nemrég elhunyt Balassa Péter fogalmazta meg egy interjúban: „Minden irodalom mélyén igenis az a kérdés van, hogyan éljünk, még ha nem is közvetlen értelemben: hogyan éljek, mit cselekedjek.” De ez csak a jó művekből tudható meg. Azokból, amelyek irodalomként értékesek, s nem az irodalmat bármilyen ideológia szolgálatába állító művekből; „a jó művek a létet gyarapítják”. Nem véletlenül ösztönözte lányait Németh László arra, hogy lehetőleg csak remekműveket olvassanak. Ez manapság, amikor óriási dömpingje van fércirodalomnak, az aluljárók ponyváinak, éppen úgy, mint a nemzeti trikolorokba öltözött „megható igaztörténeteknek”, kiváltképp megszívlelendő figyelmeztetés lehet(ne).

Milyen figyelmet kap erre felénk az irodalom?

Azt hiszem, úgy tapasztalom, sokkal kevesebbet, mint régebben, kivált annál, amit a hatvanas évektől a nyolcvanas végéig kapott. De akár visszamehetnénk az ötvenes évek közepéig is, amikor irodalmunk és könyvkiadásunk ébredezni kezdett a nincstelenség és a politikai szigor Csipkerózsika-álmából. Azokba az évekbe, évtizedekbe, amikor volt könyvterjesztés (működött a könyvbarátok köre, járta a városokat és a falvakat a könyvbusz), és voltak olvasók, akik könyveket vettek, ma viszont egyre kevesebben vásárolnak könyvet, ami nem kizárólag a kétségtelenül csak egyre növekvő szegénység következménye, sajnos a közönyé is.

Nem esemény egy-egy könyv megjelenése. Nincs is megfelelő sajtótója a könyvnek, az irodalomnak, sem szakmai, sem kereskedelmi.

Ezért mi könyvcsinálók, kiadók, írók, szerkesztők, kritikusok zusammen is hibásak vagyunk.

Nincs kellő önbecsülésünk, nem tudjuk „eladni” magunkat, s kritikánk sincs, illetve alig van olyan, amely nemcsak az irodalomnak, hanem az olvasói ízlésnek is irányt mutatna. Ha már az ízlést



említem: észrevette és szóvá tette valaki, mit olvasnak közéleti embereink? Sehol egy Márai, Nádas, Esterházy, Kertész, Spiró, Tolnai, Kiš például. De hát nyilvános rendezvényeink sem mutatnak példát, sőt nyomják a melldöngetős vagy siránkozó szólamsódert.

S mert a magyar kultúra még ma is zömmel irodalmi, szomorúan kell megállapítani, hogy a mi kisebbségi, honi irodalmi kultúránk egyre mélyebbre süllyed, igénytelenség tapasztalható minden szinten.

Szükség van tehát az irodalom nagyobb megbecsülésére. Ezért jó, hogy az irodalomnak is lesz egy piros betűs napja (bár ünnepe eddig is volt, több is!), de egyetlen nap nem oldja meg a gondokat, főleg ha képtelenek vagyunk/leszünk önmagunkat legyőzni, és az irodalmat nem irodalomnak, hanem mindenekelőtt politikának vagy tudj' isten, minek szeretnénk látni.

Gerold László, 2006

